

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК УПРАВЛІНСЬКИЙ МЕХАНІЗМ РЕОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

I. I. Федорова

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут», Київ, Україна*
Irina.I.Fedorova.@gmail.com

М. М. Житник

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут», Київ, Україна*
Maryna_Zhytnyk@i.ua

Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу, що стає обов'язковою складовою економічного розвитку країн, ставить перед суспільством завдання формування високоякісних спеціалістів із навичками практичної діяльності, а не лише досконалою теоретичною підготовкою. У статті досліджено різнобічні теоретичні аспекти компетентнісного підходу як управлінського механізму реорганізації системи вищої освіти України. Подано характеристику ключових категорій компетентнісного підходу: компетенції як сфери діяльності, значимої для ефективної роботи організації, у якій індивід має виявити певні знання, уміння, поведінкові навички, гнучкі здібності і професійно важливі риси особистості та компетентності як ступеня вираженості наявного у людини професійного досвіду в рамках компетенції конкретної посади. Обґрунтовано необхідність використання практичної складової в процесі здобуття освіти у дискурсі діяльнісного підходу в філософії управління. Досліджено законодавчу базу України в контексті реалізації та запровадження компетентнісного підходу.

Запропонована авторська методика практичного впровадження управлінського механізму надання компетентнісної освіти, що базується на використанні розробленого алгоритму побудови навчального процесу, який включатиме три основних етапи, кожен з яких сприятиме формуванню мислячого індивіда, підготовці студентів до свідомого і відповідального осягнення знань, єдності теоретичного та практичного навчання. Дана методика може бути використана при роботі практичних елементів реалізації компетентнісного підходу в системі вищої освіти України.

Ключові слова: вища освіта, механізм управління, компетентнісний підхід, предметно-практична діяльність.

COMPETENCE APPROACH IN MANAGEMENT MECHANISM OF HIGHER EDUCATION REORGANIZATION OF UKRAINE

I. Fedorova

*National Technical University of Ukraine
«Kyiv Polytechnic Institute», Ukraine, Kyiv*
Irina.I.Fedorova.@Gmail.com

M. Zhytnyk

*National Technical University of Ukraine
«Kyiv Polytechnic Institute», Ukraine, Kyiv*
Maryna_Zhytnyk@i.ua

The rapid development of science and technology society, which becomes mandatory component of economic development poses to the public objectives in the formation of high-quality professionals with skills practice, not just the perfect theoretical training. The article examines diverse theoretical aspects of the competency approach as the management mechanism of reorganization of higher education in Ukraine. The characteristic key categories of competence-based approach are: competence as scope, significant for the efficient operation of the organization in which the individual must identify the specific knowledge, skills, behavioral skills, flexible and professional skills are important personality traits and competencies as the severity of existing professional experience in

human under the jurisdiction of a particular position. The necessity of using practical component in the education discourse in the activity approach in management philosophy. Investigated the legal framework in the context of Ukraine and introduced competence-based approach.

The result of this article is the author's proposed method of practical implementation of management mechanism to obtain competency education, based on the use of the algorithm constructing the learning process, which includes three main phases, each of which contribute to the formation of a thinking individual, preparing students for responsible and responsible understanding of knowledge, unity theoretical and practical training. This technique can be used to develop practical elements of the competency approach in higher education in Ukraine.

Keywords: higher education, management mechanism, competence approach, object-practical activity.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Людство XXI століття вступило в інформаційну епоху, що характеризується глобалізаційними процесами в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Це проявляється як у стрімкому науково-технічному прогресі, динамічних міграційних процесах, взаємопроникненні культур, формуванні відкритого інформаційно-комунікативного середовища, так і в глибокій економічній кризі, що зумовлює нові виклики на ринку праці та розширення спектру особистісно-професійних рис молодих спеціалістів. У такий спосіб саме освіта стає преферентною галуззю розвитку суспільства, оскільки вона забезпечує можливість вирішення проблем, що продукуються глобалізованим соціумом.

«За останні десять років, здійснено серйозні кроки щодо реалізації ідей і положень Національної доктрини розвитку освіти, реформування освіти згідно з потребами громадян і держави, підвищення її якості, доступності та конкурентоспроможності. За цей час запроваджено державні освітні стандарти, модернізовано зміст та вдосконалено організацію всіх ланок освіти, створено національні підручники, запроваджено профільне навчання у старшій школі, ...у вищій освіті впроваджуються принципи Болонського процесу, кредитно-модульна система навчання...» – таку позицію у висвітленні стану розвитку освітньої сфери на сьогоднішній день репрезентують професіонали сфери політики у «Національній стратегії розвитку освіти на 2012-2021 рік». З урахуванням аналізу наукових робіт сучасних українських вчених та на основі практичного досвіду діяльності ВНЗ, можна упевнено стверджувати, що така інформація відображає бажаний стан речей, а не фактичний. Тобто є де-юре. В той час, як де-факто, яскраво виражена криза сучасної системи освіти в цілому.

Система вищої освіти в Україні не є виключенням і має аналогічну дихотомічну характеристику. Про це свідчить формальна «...інформатизація та комп'ютеризація ... вищих навчальних закладів, впровадження інформаційних та комунікаційних технологій в освіті і науці» [3], інтеграція до Болонського процесу та так званий його «ефективний» розвиток і «позитивний» вплив на процес навчання, включення трьох українських ВУЗів до світового рейтингу університетів, за даними QSWorldUniversityRankings 2012/13 [17], а також обіцяне збільшення державних замовлень. В той час коли реальність відображає недосконалість змісту вищої освіти, державних стандартів, наявність фактів корупції, низький рівень фінансово-економічного, матеріально-технічного, навчально-методичного та інформаційного забезпечення навчальних закладів і, найголовніше, низький рівень відповідності підготовки студентів ВНЗ України потребам ринку праці та вимогам сучасного інформаційного суспільства. Коло цих сутнісних проблем детерміноване використанням застарілого та недосконалого механізму управління в системі вищої освіти в Україні.

Тому на сьогодні значно актуалізується завдання реорганізації саме управлінського механізму, що діятиме на основі зміни змісту освіти, який, у свою чергу, базуватиметься на розроблених та практично впроваджених методиках навчання і підготовки спеціалістів, що володітимуть вміннями та навичками, які відповідають основним видам професійно-орієнтованої діяльності.

Вирішення значного спектру проблем у системі вищої освіти можливе за умови її реформування на основі актуалізації практичної складової у процесі навчання, що стане можливим при запровадженні компетентнісного підходу, який забезпечить якість навчання і якість підготовки спеціалістів.

Метою даної статті є розгляд компетентнісного підходу в процесі реорганізації системи вищої освіти та спроба розкриття управлінського та навчально-методичного потенціалу компетентнісного підходу, а також виявлення практичної частини освітніх програм і методик, що забезпечить якісну підготовку спеціалістів.

Як методологічна основа забезпечення цілей, змісту і якості вищої освіти компетентнісний підхід розглядається великою кількістю західноєвропейських дослідників, серед яких найвідоміші – це М. Дж. Равен, Дж. Боуден, С. Маслач, М. Лейтер, Е. Шорт, Е. Тоффлер, Р. Уайт, А. Бермус, Р. Хайгерті, А. Мейхью.

Розробки компетентнісного підходу знаходимо у дослідженнях російських учених, зокрема М. Авдєєвої, В. Байденко, В. Болотова, Е. Бондаревської, В. Введенського, Н. Вовнової, А. Войнова, А. Вербицького, Г. Дмитрієва, Д. Іванова, І. Зимньої, В. Красєвського, С. Кульневич, В. Ландшеєр, К. Митрофанова, А. Петрова, В. Серікова, О. Соколової, Е. Тетюниної, А. Хуторського та ін.

Компетентнісний підхід як предмет наукового дослідження вітчизняних науковців у системі вищої та загальної середньої освіти прослідковується у І. Драча, І. Бабин, П. Бачинського, Н. Бібік, Г. Гаврищак, І. Гудзик, Н. Дворнікової, Я. Кодлюк, О. Локшиної, С. Ніколаєнко, О. Овчарук, Л. Пильгун, О. Пометун, І. Родигіна, К. Савченко, О. Садівник, Л. Сень, С. Сисоєвої, О. Ситник, Т. Смагіної, Г. Терещук, С. Трубачевої, Н. Фоменко та ін.

Сучасні тенденції розвитку змісту освіти крізь призму компетентнісного підходу були розглянуті на таких конференціях та у теоретичних роботах:

1. Міжнародній конференції «Формування компетентнісної особисті в системі освіти» (червень 2013 р.);

2. Всеукраїнській науково-практичній конференції «Формування професійної компетентності вчителя початкової школи в контексті моніторингу якості освіти» (квітень 2006 р. – Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди);

3. Регіональному науково-практичному семінарі «Професійні компетенції та компетентності вчителя» (листопад 2006 р. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка);

4. Науково-методичному збірнику «Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство» Всеукраїнського фонду «Крок за кроком» [18,19–47];

5. Проекті ДФФД: № 09.07/33 «Людські виміри трансформацій України до інформаційного суспільства», керівниками і виконавцями якого виступили науковці Сумського державного університету А. Б. Євдокимов, Л. Г. Мельник, О. І. Карінцева тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ

У компетентнісному підході робиться акцент на якості підготовки спеціалістів та діяльнісному змісті освіти і ставиться питання: «Якими методиками навчати діяльності?». Основним змістом навчання стають дії, операції, що співвідносяться з проблемою, яку потрібно вирішити. При такому підході навчальна діяльність набуває дослідницького і практично-перетворюючого характеру. У навчальних програмах діяльнісний зміст освіти відображається в акценті на способах діяльності, уміннях і навичках, які необхідно сформувані; на досвіді діяльності, який повинен бути накопичений і осмислений студентами.

Використання компетентнісного підходу є необхідним на сьогоднішній день, оскільки не можливо лише на основі накопиченого теоретичного багажу сформувати спеціаліста в певній сфері діяльності. Це пов'язано з тим, що сучасна вища школа не демонструє перетворення загальної кількості освітніх теоретичних розробок у реальну якість практичних результатів. Тобто ВНЗ кількісно забезпечує студентів лише теоретичними знаннями, які, на жаль, не реалізуються на практиці: «...ситуація виходить безглузда, – людина знає, як необхідно діяти відповідно до науки, і тим не менше, діє так, немов цього не знає. І не тому, що вона не хоче цього, а тому, що не вміє» – Е. В. Ільєнков [12, 79]. Як результат, на виході отримуємо спеціаліста, підготовка якого не забезпечує вміння практично реалізувати знання.

Така ситуація свідчить про відсутність єдності теорії та практики – одного з основних принципів розвитку та пізнання. Практика є основою і рушійною силою, а значить кінцевою метою пізнання. У цьому сенсі вона вище теорії. Оскільки пізнання, як правило, не самоціль, воно здійснюється для подальшого використання отриманих знань у практичній діяльності людей. Практика є вихідним пунктом і об'єктивним завершенням процесу пізнання. Але це завершення слід розуміти як відносне, оскільки практика висуває наступні завдання пізнання, надає імпульс подальшим зусиллям думки, спрямованим на пошук істини глибшого порядку.

Складність взаємодії пізнання і практики далеко не вичерпується зазначеним. Практика і пізнання переплітаються, взаємодіють на всіх рівнях. Так, наприклад, будь-який трудовий акт передбачає наявність певних знань, ідей. Створюючи своїми руками предмети, «опредмечуючи» свої знання, людина тим самим рухається від пізнання до практики, до зовнішньопредметної діяльності шляхом своєрідної екстеріоризації набутих знань. І в той же час її трудові операції переносяться в скороченому і згорнутому вигляді в розумовий план (інтеріоризація). А якщо лю-

дина досліджує, вивчає предмети духовної та матеріальної культури, то відбувається процес «розпредмечування», рух знову-таки в напрямку суб'єкту пізнання шляхом нарощування його знань.

На рівні суспільства ми спостерігаємо ту ж саму картину. Потреби практики, як відомо, породили різні науки. Геометрія, наприклад, виникла як відповідь на практичну потребу землеробства; астрономія зумовлена потребами мореплавання і землеробства; кібернетика – практичною необхідністю автоматизації виробництва і управління шляхом моделювання, розрахунків і логічних операцій; розвиток охорони здоров'я потребував впровадження біотехнології, завдяки здобуткам якої тепер отримують інсулін, гормони росту та інші препарати, необхідні людині та сільськогосподарському виробництву.

У свою чергу, наукові знання постійно використовуються в практичній діяльності людей. Більше того, успіхи наук, потреби подальшого розвитку теж часто ставлять завдання перед практикою, значно випереджаючи її. Успіхи атомної фізики, наприклад, необхідність здійснення керованої термоядерної реакції (до речі, це і практична потреба) поставили перед практикою завдання створення матеріалу, здатного витримати величезні температури; досягнення молекулярної генетики, біології в цілому породили генну інженерію, створили можливість спрямованої зміни спадковості, що вже сьогодні використовується практикою для поліпшення племінного стада, селекції культурних рослин і т. д.

Таким чином, теорія і практика тісно взаємодіють між собою. Теорія без практики безпредметна. Практика без теорії – сліпа. Теорія вказує напрямок руху практики, допомагає знайти найбільш ефективні можливості досягнення цілей. Саме тому, особливо на сьогоднішній день, коли на ринку праці кожного дня підвищуються вимоги до практичної підготовки спеціаліста, коли сучасний стан економічного розвитку України потребує оперативного вирішення складних економічних та соціальних задач, важливо, щоб теорія завжди підкріплювалася практичною діяльністю, яка виховує самостійну мислячу особистість. У зв'язку з цим дуже важливо домагатися їх пропорційності та єдності.

Здатність до мислення, як зазначає В. А. Босенко, формується «...не шляхом прямих, транзитних» поставок інформації», чим безпосередньо і займається вища школа, «...а предметно-практичною справою, що включає раніше створенні людським виробництвом, матеріальною та духовною культурою, і таким чином, щоб постійно викликати життєву необхідність в діяльності і через неї – в мисленні» [6, 39]. Саме предметно-практична діяльність робить звичайну людину повноцінним членом суспільства – особистістю, що здатна працювати на благо соціуму з використанням здобутих теоретичних знань та практично опанованих навичок певної сфери діяльності. В цьому і полягає основна задача освіти: «...процес освіти (і виховання) людини розуміється без будь-якого зв'язку з основною характеристикою людського відношення до світу і до іншої людини, – з тим, що зроблено і робить людину людиною, – з процесом зміни природи, з предметною діяльністю в найсерйознішому значенні цього», – пише Е. В. Ільєнков [12, 16].

Аналіз праць, присвячених розвитку компетентісно-орієнтованого навчання (О. Гулай [7], О. Заблоцька [8], І. Зимня [10], О. Пометун [18, 19], Дж. Равен [21; 22], А. Хуторський [24]), надає можливість умовно поділити цей процес на три етапи. Перший етап (1960–70-ті рр. ХХ ст.), коли вперше в науковій літературі виникають поняття «компетентність», «компетенція» і розпочинається наукова робота над виділенням та систематизацією різних видів компетентностей. Другий етап (1970–90-ті рр. ХХ ст.) – це період, протягом якого вдалося створити перелік ключових компетенцій. Зокрема, Джон Равен у своїй книзі «Компетентність в сучасному суспільстві» дає розгорнуте тлумачення цього терміна, а також наводить список 39 компетентностей, особливу увагу зосередивши на категоріях готовності, впевненості, здатності, відповідальності людини [21, 14–15]. Третій етап (кінець 80-х – початок 90-х рр. ХХ ст.), під час якого була спроба визначити компетентності як певний освітній результат, домінантою якого, попри деякі розбіжності у наукових підходах, є визнання досліджень у США, вченими яких визначаються три основні компоненти в компетентній освіті (формування знань, умінь і цінностей особистості), де компетенція виступає головною складовою компетентісно-орієнтованого навчання. При цьому система компетентностей в освіті має ієрархічну структуру, рівні якої складають [21, 15–25]: ключові компетентності (між- та надпредметні компетентності), загальногалузеві компетентності та предметні компетентності.

Як зазначалося, визначальними категоріями компетентісного підходу є «компетенція» і «компетентність» у їхньому співвідношенні одна до одної. Велике розмаїття трактувань даних понять демонструє відсутність одноставного підходу до їх розуміння [5]. У латинській мові від дієслова *competere* (спільно досягати, добиватися; відповідати чомусь, підходити) утворений дієприкметник *competens* (відповідний, той, що добився, той, що підходить). Їх смислове поле описує як внутрішні характеристики індивідуума, так і його відповідність заданим ззовні умовам. Англійські терміни *competencies* (множина від *competency*) та *competence* перекладаються як

компетенції та компетентність. Говоримо: «мати компетенції», «бути компетентним» [7, 41]. Компетенція – сфера діяльності, значима для ефективної роботи організації, у якій індивід має виявити певні знання, уміння, поведінкові навички, гнучкі здібності і професійно важливі риси особистості. Компетентність: 1) ступінь вираженості наявного у людини професійного досвіду в рамках компетенції конкретної посади; 2) глибоке, доскональне знання своєї справи, сутності виконуваної роботи, способів і засобів досягнення поставлених цілей; 3) сукупність знань, що дозволяють професійно судити про щось; 4) риса особистості державного службовця, менеджера, спеціаліста, що полягає у здатності правильно оцінювати ситуацію, приймати правильні рішення і досягати значимого результату; 5) наявність знань і досвіду, необхідних для ефективної діяльності в заданій предметній сфері.

А. В. Хуторської наголошує [24, 55–56], що компетенція включає сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, що задаються стосовно певного кола предметів і процесів, а компетентність співвідноситься з володінням людиною відповідної компетенції, разом з її особистісним відношенням до неї і предмета діяльності. У цьому ж контексті функціонує і поняття «освітня компетенція», яка визначається як «...сукупність смислових орієнтацій, знань, вмінь, навичок і досвіду діяльності учня відносно певного кола об'єктів реальної дійсності, необхідних для здійснення особистісно і соціально значимої продуктивної діяльності» [24, 61]. Автор диференціює освітні компетенції за тими ж рівнями, що і зміст освіти: ключові, що реалізуються на метапредметному змісті; загальнопредметні, що реалізуються на змісті, інтегративному для сукупності предметів, освітньої сфері; предметні, що формуються в рамках окремих предметів.

Таким чином, компетенція і компетентність є взаємодоповнюючими та взаємозумовлюючими поняттями. Компетентність, як і компетенція, є інтегральною характеристикою особистості, здобутими нею якостями, де узагальнюючою категорією двох понять виступає діяльність. Тобто компетенція є сферою відношень, що існують між знанням та дією у практичній, професійній діяльності випускника ВНЗ. Отже, без знань немає компетенції, проте не кожне знання і не в будь-якій ситуації проявляє себе як компетенція.

З урахування сучасних глобалізаційних процесів у суспільстві в цілому та негативних тенденцій розвитку освітньої сфери України можна з впевненістю стверджувати, що компетентнісний підхід є джерелом для реорганізації вищої освіти України шляхом запровадження більш ефективних моделей та методик управління, обов'язковими елементами якої виступають компетенції та їх формування.

У галузі освіти механізм управління являє собою процес узгодженого впливу суб'єктів управління на галузь освіти, а також застосування певної послідовності відповідних процедур та інструментів, що забезпечують ефективний та якісний перехід від старого до нового стану з метою досягнення поставлених цілей.

Що саме декларує вища освіта сьогодні в Україні? «Вища освіта – це рівень знань, що здобувається у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання...» – це перше визначення, що пропонує мережа Інтернет, яке, більше того, законодавчо закріплене в ЗУ «Про вищу освіту». Механізм управління вищою освітою в Україні априорі обраний невірною, оскільки основна його ціль – це виключно теоретична підготовка студентів, а не практика, яка є джерелом пізнання, а значить і основою практичної діяльності людини, її фахової компетентності, що засвідчується практичними результатами суспільно-корисної праці.

Загалом у науковому доробку учених усі наявні механізми управління поділено на три типи: механізми-знаряддя (інструменти), механізми-системи (набір взаємопов'язаних елементів) і механізми-процеси (послідовність певних перетворень) [13, 8]. Важливо зазначити, що механізмом-знаряддям, який би був обов'язковим у цілісній системі з реформування механізму вищої освіти України, виступає безпосередньо компетентнісний підхід. Основними механізмами-системи, у даному випадку, є всі необхідні дії для запровадження компетентнісного підходу як домінуючого у вищій школі, а саме: усвідомлення необхідності реформування управлінського механізму для отримання реальних результатів, а не лише у вигляді теоретичних напрацювань; зміна законодавчої бази; розробка нових методик викладання предметів у вишах; контроль держави за впровадженням нового механізму управління; самоконтроль вищих навчальних закладів на місцях; наявність фінансового забезпечення. Механізми-процеси повинні забезпечувати результат, тобто послідовність, логічність та обов'язковість виконання системних елементів у реформуванні вищої освіти.

Використання компетентнісного підходу управління системи вищої освіти України відбувається виключно у теоретичному опрацюванні. Цей факт підтверджується декількома положеннями. По-перше, українськими науковцями – Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І., Овчарук О. В., Парашенко Л. І., Пометун О. І., Савченко О. Я., Трубачева С. Е. – ще у 2004 році було

видано колективну монографію «Компетентнісний підхід і сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи» [14, 2], в якій подано аналіз досвіду розроблення та впровадження компетентнісно орієнтованого підходу до формування змісту загальної середньої освіти в зарубіжних країнах. Автори також надали аналіз нових надбань українських освітян щодо визначення переліку ключових компетентностей для української школи, надали рекомендації щодо їх впровадження в навчально-виховний процес. Ця розробка спрямована на розвиток освітньої політики щодо формування освітнього середовища, модернізації змісту освіти, створення системи моніторингу її якості. Та матеріали праці не мали практичного використання, незважаючи на обґрунтованість необхідності її використання. По-друге, в «Національній стратегії розвитку освіти України на 2012-2021р.» одним із основних завдань визначається «оновлення цілей і змісту освіти на основі компетентнісного підходу та особистісної орієнтації, урахування світового досвіду та принципів сталого розвитку», хоча, на сьогоднішній день не прийнято жодного нормативного документу чи програми для досягнення поставленої мети. Більше того, жоден із трьох законопроектів, запропонованих для редакції ЗУ «Про вищу освіту» [19], який має вступити в силу 1 січня 2014 року, не передбачає кардинальних змін в управлінському механізмі освіти. Здебільшого порушуються питання економічного спрямування і принципів внутрішнього управління та підпорядкування державним органам. В цілому, проблема невідповідності підготовки студентів потребам ринку праці та вимогами сучасного інформаційного суспільства взагалі навіть не постає.

Управлінський механізм системи вищої освіти України визначається державою, тому її реорганізація повинна розпочинатися на законодавчому рівні. Необхідно прийняти нормативно-правовий документ або безпосередньо в ЗУ «Про вищу освіту» зобов'язати кожен вищий навчальний заклад:

- 1) доповнити або змінити програму та методику викладання предметів з урахуванням основних положень компетентнісного підходу;
- 2) вивчати попит спеціальностей на ринку праці та щорічно подавати звітність до державних органів для визначення необхідної кількості державних замовлень.
- 3) гарантувати працевлаштування не менше 50 % випускників шляхом заключення попередніх договорів з компаніями про забезпечення робочим місцем спеціаліста-випускника;
- 4) розробити жорстку систему контролю за процесом запровадження даного підходу.

Запровадження нового підходу в навчанні передбачає створення нових методик навчання і підготовки спеціалістів. Практично, управлінський механізм, що базується на компетентнісному підході, повинен включати програми викладання та методичні рекомендації з обов'язковими фаховими практикумами для студентів. Тематика та принципи виконання практикумів має бути зроблена фахівцями (викладачами чи науковими співробітниками). Важливим має стати зворотній зв'язок, тобто діагностика за допомогою методів соціологічних досліджень, які б висвітлювали думку студентів, що пройшли даний курс та мають ідеї щодо нововведень, враховуючи інноваційний розвиток технологій та вимоги ринку праці до практичного використання конкретних сучасних програм, які використовуються в роботі даної спеціальності. Практична складова навчання має відповідати сучасним потребам інформаційного суспільства з метою формування реально необхідних та затребуваних освітньо-фахових компетенцій.

На основі опрацьованого матеріалу та практичного досвіду можна запропонувати алгоритм побудови навчального процесу з використанням методів компетентнісної освіти, що включатиме в себе три основних етапи:

1-й етап – теоретико-методологічний. Встановлюються мета та завдання заняття, обирається метод та форма навчання (якими навчально-практичними діями знання перетворити на спосіб діяльності); визначається місце проведення навчального заняття; формується концепція виховного напрямку (моральних цінностей, категорій, оцінок, формування яких можливе на основі матеріалу даної теми).

2-й етап – практико-інтерпретаційний. На ньому відбувається теоретичний виклад матеріалу – поняття, процеси, формули, особистості, факти – та практичне виконання творчих завдань, тобто вміння і навички, що відпрацьовуються при вивченні даної теми, практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій. Оскільки компетентнісний підхід орієнтований на організацію навчально-пізнавальної діяльності за допомогою моделювання різноманітних ситуацій у різних сферах життєдіяльності особистості, тому творчо-практичне завдання повинно передбачати:

- дослідницький метод і вид діяльності;
- відсутність суворого плану, допущення ситуативності у структурі;
- різноманіття підходів і точок зору;
- самопрезентацію і захист творчого продукту, а не зовнішній контроль;
- надання можливості вибору шляху, траєкторії освоєння нового знання.

3-й етап – контролюючо-діагностичний. Викладач повинен підібрати діагностичний інструментарій (первинний, проміжний, підсумковий) для перевірки рівнів освоєння компетенції, а також процедури аналізу і корекції.

Для застосування даної методики викладання потрібно встановити часові границі: не більше одного навчального року для розробки нової програми та апробації її на студентській аудиторії.

Запропонована методика практичної реалізації нового управлінського механізму дасть можливість не в теорії, а на практиці забезпечувати єдність теоретичного та практичного навчання; підготувати студентів до свідомого і відповідального навчання в подальшому; узгоджувати цілі навчання, поставлені педагогами, з власними; забезпечити формування мислячого індивіда; усвідомлювати важливість навчання як необхідної та бажаної діяльності для досягнення цілей в житті.

ВИСНОВКИ

Отже, актуальність упровадження компетентнісного підходу в систему вищої освіти України зумовлена широким його визнанням у країнах Європи. Компетентнісний підхід відповідає стандартам європейської освіти XXI століття, які висловлені у документах Єврокомісії, активно схвалюється представниками європейських працедавців. Цей підхід знаходиться в руслі вимог Болонського процесу. Він спроможний відобразити нагальні вимоги до життєдіяльності особистості, її трудової та навчально-пізнавальної орієнтації, які висуває XXI століття. У моделі компетентного випускника можна врахувати й адекватно віддзеркалити вимоги XXI століття до самоактуалізації особистості, її життєвої компетентності (життєстійкості, життєздатності, життєтворчості), життєвих компетенцій. Тому сьогодні компетентнісний підхід зорієнтовано на розкриття, розвиток і реалізацію життєзабезпечуючих умінь та навичок, потрібних для самореалізації особистості в XXI столітті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР). – Закон від 17.01.2002 № 2984-III. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/29844?test=Up9Mf3o6frtC/qB2ZiZz8kHoHl4vcs80msh8le6>
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради УРСР. – Закон від 23.05.1991 № 1060-XII. Редакція від 01.01.2013. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
3. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [Електронний ресурс] // Президент України; Указ, Стратегія від 25.06.2013 № 344/2013. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
4. Постанова про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») [Електронний ресурс] // Кабінет Міністрів України; Заходи від 03.11.1993 № 896. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>
5. Артёмова М., Бедь В. Компетентнісний підхід в процесі модернізації ВНЗ [Електронний ресурс] / Віктор Бедь, Марія Артёмова // Український науковий журнал «Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікація». – № 5. – 2011.– Режим доступу : <http://www.social-science.com.ua/>
6. Босенко В. А. Воспитать воспитателя. Заметки по философским вопросам педагогики и педагогическим проблемам философии / В. А. Босенко// Всеукраинский союз рабочих. – К. : Высшая школа, 2004. – 352 с.
7. Гулай О. І. Компетентнісний підхід як основа нової парадигми освіти / О. І. Гулай // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки. – 2009. – № 2. – С. 41–52.
8. Заблоцька О. С. Компетентнісний підхід як освітня інновація : порівняльний аналіз [Електронний ресурс] / О. С. Заблоцька // Вісник Житомирського державного університету. – 2008. – Випуск 40. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/2473/1/63-68.pdf>
9. Законопроект про вищу освіту №1187-2 [Електронний ресурс] / Блога В. Проект групи Згуровського // Офіційний веб-портал Верховна Рада України. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45512
10. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования [Електронний ресурс] / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. Литературный журнал «Эйдос». – 2003. – №5. – Режим доступу : <http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm>

11. Иванов Д. А., Митрофанов К. Г., Соколова О. В. Компетентностный подход в образовании. Проблемы, понятия, инструментарий / Д. А. Иванов, К. Г. Митрофанов, О. В. Соколова. – М. : АПКПРО, 2003. – 101 с.
12. Ильенков Э. В. Школа должна учить мыслить / Э. В. Ильенков. – М. : Изд-во Московского психолого-социального института, 2002. – 112 с.
13. Калініна Л. М. Організаційні механізми управління діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів у змісті підручника для керівника / Л. М. Калініна // Проблеми сучасного підручника. – 2012. – Вип. № 12. – С. 408–415.
14. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
15. Краевский В. В., Хуторский А. В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах [Электронный ресурс] / В. В. Краевский, А. В. Хуторский // Литературный журнал «Эйдос». – 2003. – № 3. – Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2003/0402.htm>
16. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство : науково-методичний збірник / Ред. кол. Н. Софій (голова), І. Єрмаков (керівник авт. колективу і наук. ред.). – К. : Контекст. – 2000. – 336с.
17. Освітній портал «Osvita.org.ua» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.osvita.org.ua>
18. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : А.С.К., 2004. – 112 с.
19. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи. – К. : К.І.С., 2004. – С. 15–25.
20. Порівняння законопроектів «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] / Центр дослідження суспільства. – Режим доступу : <http://cedos.org.ua/>
21. Равен Дж. Компетентность в современном обществе : выявление, развитие и реализация / Дж. Равен. – М. : Когито-Центр, 2002. – 396 с.
22. Равен Дж. Педагогическое тестирование : проблемы, заблуждения, перспективы / Дж. Равен. – М. : Когито-Центр, 1999. – 144 с.
23. Рудь М. Компетентнісний підхід в освіті / М. Рудь // Вісник Львівського університету. – 2006. – Вип. 21. – Ч. 1. – С. 73–82.
24. Хуторской А. В. Ключевые компетенции : технология конструирования [Электронный ресурс] / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 5. – Режим доступа : <http://khutorskoj.ru/books/bibliography.htm>
25. Ялалов Ф. Г. Деятельностно-компетентностный подход к практико-ориентированному образованию [Электронный ресурс] / Ф. Г. Ялалов // Литературный журнал «Эйдос». – Режим доступа : www.eidos.ru

REFERENCES

1. Zakon Ukraїni «Pro vishchu osvitu». Vidomosti Verkhovnoi Radi (VVR). Zakon vid 17.01.2002 № 2984-III. The Access Mode: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/29844?test=Up9Mf3o6frtC/qB2ZiZz8kHoHl4vcs80msh8le6>
2. Zakon Ukraїni «Pro osvitu». Vidomosti Verkhovnoi Radi (VVR). Zakon vid 23.05.1991 № 1060-XII. Редакція від 01.01.2013. The Access Mode : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
3. Ukaz Prezidenta Ukraїni «Pro Natsional'nu strategiiu rozvitku osviti v Ukraїni na period do 2021 roku». Prezident Ukraїni; Ukaz, Strategiiia vid 25.06.2013 № 344/2013. The Access Mode : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
4. Postanova pro Derzhavnu natsional'nu programu «Osvita» («Ukraїna XXI stolittia»). Kabinet Ministriv Ukraїni; Zakhodi vid 03.11.1993 № 896. The Access Mode : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>
5. Art'omova, M., Bed', V. (2011) Kompetentnisnii pidkhid v protsesi modernizatsii VNZ. Ukraїns'kii naukovii zhurnal «Osvita regionu. Politologiiia. Psikhologiiia. Komunikatsiia», 5. The Access Mode : <http://www.social-science.com.ua/>
6. Bosenko, V.A (2004) Vospitat' vospitatelia. Zametki po filosofskim voprosam pedagogiki i pedagogicheskim problemam filosofii. Kiev : Vseukrainskii soiuz rabochikh.
7. Gulaj, O.I. (2009) Kompetentnisnyj pidhid jak osnova novoi' paradygmy osvity. Visnyk Nacional'noi' akademii' Derzhavnoi' prykordonnoi' sluzhby Ukraїny. Pedagogichni nauky. Kyi'v, 41–52.
8. Zabloc'ka, O. S. (2008) Kompetentnisnyj pidhid jak osvitynna innovacija : porivnja'l'nyj analiz Visnyk Zhytomyr'skogo derzhavnogo universytetu, Serija : Pedagogichni nauky, 40. The Access Mode : <http://eprints.zu.edu.ua/2473/1/63-68.pdf>

9. Zakonoproekt pro vyshhu osvitu №1187-2. Bloga, V., «Proekt grupy Zgurovs'kogo». Oficijnyj veb-portal Verhovna Rada Ukrainy. The Access Mode : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45512
10. Zimniaia, I. A. (2003) Kliuchevye kompetentsii – novaia paradigma rezul'tata obrazovaniia. Vyshee obrazovanie segodnia. Literaturnyi zhurnal «Eidos», 5. The Access Mode : <http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm>
11. Ivanov, D. A., Mitrofanov, K. G., Sokolova, O. V. (2003) Kompetentnostnyi podkhod v obrazovanii. Problemy, poniatii, instrumentarii. Uchebno-metodicheskoe posobie. Moskva : APKiPRO.
12. Il'enkov, E.V. (2002) Shkola dolzhna uchiť myslit'. Moskva : Izdatel'stvo Moskovskogo psikhologo-sotsial'nogo instituta.
13. Kalinina, L.M. (2012) Organizacijni mehanizmy upravlinnja dijial'nistju zagal'noosvitnih navchal'nyh zakladiv u zmisti pidruchnyka dlja kerivnyka. Problemy suchasnoho pidruchnyka, 12, 408–415.
14. Kompetentnisnyj pidhid u suchasnij osviti : svitovyj dosvid ta ukrai'ns'ki perspektyvy. (2004) Pid zagal'noju redakcijeju Ovcharuk, O.V., Kyi'v : «K.I.S.».
15. Kraevskii, V. V., Khutorskii, A. V. (2003) Predmetnoe i obshchepredmetnoe v obrazovatel'nykh standartakh. Literaturnyi zhurnal «Eidos». The Access Mode : <http://www.eidos.ru/journal/2003/0402.htm>
16. Kroky do kompetentnosti ta integracii' v suspil'stvo : naukovu-metodychnyj zbirnyk. (2000) Kyi'v : Kontekst.
17. Osvitnij portal «Osvita.org.ua». The Access Mode : <http://www.osvita.org.ua>
18. Pometun, O. I., Pyrozhenko, L. V. (2004) Suchasnyj urok. Interaktyvni tehnologii' navchannja. Kyi'v : A.S.K.
19. Pometun, O. I. (2004) Teorija ta praktyka poslidovnoi' realizacii' kompetentnisnogo pidhodu v dosvidi zarubizhnyh kraii'n. Kyi'v : K.I.S., 15–25.
20. Porivnjannja zakonoproektiv «Pro vyshhu osvitu». Centr doslidzhennja suspil'stva. The Access Mode : <http://cedos.org.ua/>
21. Raven, Dzh. (2002) Kompetentnost' v sovremenom obshchestve : vyjavlenie, razvitie i realizatsiia. Moskva : Kogito-Tsentr.
22. Raven, Dzh. (1999) Pedagogicheskoe testirovanie : problemy, zabluzhdeniia, perspektivy. Moskva : Kogito-Tsentr.
23. Rud', M. (2006) Kompetentnisnyj pidhid v osviti. Visnyk L'vivs'kogo universitetu. 21,1,73–82.
24. Khutorskoi, A. V. (2003) Kliuchevye kompetentsii : tekhnologija konstruirovaniia. Narodnoe obrazovanie, 5. The Access Mode : <http://khutorskoy.ru/books/bibliography.htm>
25. Ialalov, F. G. Deiatel'nostno-kompetentnostnyi podkhod k praktiko-orientirovannomu obrazovaniiu. Literaturnyi zhurnal «Eidos». The Access Mode : www.eidos.ru

Стаття надійшла до редакції 15.11.2013 р.